

ΠΑΝΑΓΗΣ ΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΝΑΓΗΣ ΠΟΥΛΟΣ ἀνήκει εἰς τὴν εὐάριθμον φάλαγγα τῶν εὐπαιδευτῶν καὶ λογίων νέων ἀνδρῶν, οὓς ἐξέθρεψαν σεμνυόμενοι αἱ Ἀθῆναι, καὶ οἵτινες διὰ τῆς μορφώσεως, τῆς γλωσσομαθείας καὶ τῆς παιδείας αὐτῶν προσήνεγκαν πολυτίμους ὑπηρεσίας κατὰ τε τὸν Ἄγωνα καὶ τοῦ μετέπειτα χρόνου τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως. Γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις τῷ 1805 ἐκ γονέων χρηστῶν καὶ εὐπόρων ἐξεπαιδεύθη ὡς ἀριστα ὑπὸ τὸν ἐκ Μεσολογγίου Σχολάρχην Ἰωάννην Παλαμᾶν καὶ τὸν Μιχαὴλ Μασσέν, παρ' οὗ

καὶ ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν Γαλλικὴν. Ἐν ἀρχῇ τῆς Ἐπαναστάσεως καίτοι ἔφηθος ὁ Π. Πούλος ἀνέλαβε τὰ καθήκοντα τοῦ Γραμματέως τῶν Προεστώτων τῆς πόλεως καθ' ὅλον τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου. Τῷ 1824 εὕρισκόμεν αὐτὸν Γραμματέα τῆς περιφήμου Φιλομούσου Ἐταιρίας, συγχρόνως δὲ ὑπηρετοῦντα εἰς τὸ τότε ὑπὸ τοῦ Φαβιέρου διοργανιζόμενον τακτικὸν ὡς βοηθὸν τοῦ γενικοῦ ἐπιμελητοῦ. Τῷ 1825 καὶ 1826, ἂν καὶ νεώτατος, μόλις εἰκοσαέτης, ἀνέλαβε τὸ ἐμπιστευτικὸν καὶ ἄγαν ἐπίζηλον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀξίωμα τοῦ νοταρίου τῆς πόλεως, συμβαλὼν τὰ μάλιστα εἰς βελτίωσιν τῆς ὑπηρεσίας ταύτης καὶ διαρρυθμίσας τὰ κατὰ τὴν σύναψιν καὶ σύνταξιν ἔτι, νομικὴν καὶ λεκτικὴν, τῶν συμβολαίων. Μετέσχε, μετὰ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ ἀδελφῶν, τῶν δεινῶν τῆς ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ πολιορκίας τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου τῷ 1826, ἀποσταλείς παρὰ τῆς κινδυνεύουσας φρουρᾶς μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Μαμούρη καὶ τοῦ δημογέροντος Σεραφεῖμ εἰς τὰ ἔξωθεν πολεμοῦντα τὸν ἐχθρὸν ἑλλην. στρατεύματα πρὸς ἐνέργειαν ἀποστολῆς ἐπικουριῶν εἰς τὴν κινδυνεύουσαν Ἀκρόπολιν. Ὑπηρετήσεν ὡς βοηθὸς παρὰ τῷ φιλέλληνι Θωμᾷ Γόρδωνι, ὅστις εἶχεν ἀναλάβει τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκστρατείας τοῦ Πειραιῶς, τῆς μακρᾶς καὶ περιπετειώδους, ἧς μετέσχε καὶ ὁ Πούλος, ἀναδεχθεὶς καὶ τὸ βᾶρος τῆς διαπιστευθείσης αὐτῷ διαχειρίσεως μεγάλων χρηματικῶν ποσῶν, διὰ τὴν ἀκριβῆ τῶν ὁποίων λογοδοσίαν ἐτήρει σύντομον πλὴν περιεχτικὸν καὶ σπουδαιότατον ἡμερολόγιον τῶν συμβάντων, ὅσα ἐκ τῆς διακεκριμένης αὐτοῦ θέσεως ἠδύνατο νὰ γνωρίζῃ καὶ τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ πολῦτιμον ἱστορικὴν συμβολήν. (*) Διετέλεσε φίλος καὶ ἐμπιστος τοῦ

(*) ΣΗΜ. Τρία εἰσὶ τὰ ἡμερολόγια ταῦτα, σφριζόμενα παρὰ τοῖς υἱοῖς τοῦ Π. Πούλου κ. κ. Μιχαὴλ καὶ Ἰωάννη· τὸ πρῶτον καὶ τρίτον ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ γ' τόμῳ τῶν «Μνημείων τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων» ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Γρ. Καμπύρογλου, τὸ δὲ ἄλλο ἐδημοσίευσεν ἐπ' ἐσχάτων μετὰ μακροῦ βιογραφήματος ὁ κ. Ἰωάννης Βλοχογιάννης Περὶ δὲ τῆς παροιμιώδους τιμιότητος τοῦ Π. Πούλου καὶ τοῦ ἀδαμαντίνου χαρακτῆρος τοῦ λόγον ποιούμενος εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του ὁ φιλέλλην βαυαρὸς ἀντιστράτηγος Βαρῶνος "Αἰδεκ, ὁ δι' ἰδιαιτέρας φιλίας τιμῶν αὐτὸν, ἀναφέρει χαρακτηριστικὸν ἐπεισόδιον, καθ' ὃ, ἐξ ἀφορμῆς ὑπονοιῶν ἃς ἔρριψε κακεντρεχῆς τις καὶ φιλόσοφος περὶ τοῦ ἀνεπιλήπτου τῆς διαχειρίσεως του ταύτης, καὶ δι' ἃς ὁ Πούλος, μαθὼν παρ' ἄλλου, παρεπονέθη πρὸς τὸν "Αἰδεκ, οὗτος γελῶν τὸν καθησύχασε συμβουλευσας αὐτὸν «νὰ μείνῃ τίμιος ἄνθρωπος καὶ νὰ ἀφήσῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ φλυαρῶσι!» (βλ. «Ἀρμονίας» τεύχ. 1Β' σελ. 614)

στρατηγού βαρώνου "Αϊδεκ, ὅστις τοσοῦτον ὑπελήπτετο καὶ ἐτίμα τὸν νέον Ποῦλον, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἐξ Ἑλλάδος ἀναχώρησίν του δὲν ἔπαυσε ἀλληλογραφῶν τακτικῶς μετ' αὐτοῦ καὶ ἀνακοινῶν αὐτῷ σχέψεις καὶ εἰδήσεις ἀφορώσας τὰ ἑλληνικὰ πράγματα, εἰς παγίωσιν τῶν ὁποίων καὶ πλήρη ἀποκατάστασιν ἐνδιεφέρετο ὁ συμπαθὴς ἐκεῖνος φιλέλληγ. Ἐχρημάτισε καὶ δημογέρον τῆς πόλεως Ἀθηνῶν τῷ 1831, ἂν καὶ νεκρώτατος.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἀγῶνος καὶ τὴν ἔλευσιν τοῦ "Οθωνος ἡ ἱκανότης, ἡ εὐφυΐα καὶ αἱ λοιπαὶ προσωπικαὶ ἀρεταὶ τοῦ Ποῦλου ἐπόμενον ἦτο νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὑπὸ τῶν πρώτων κυβερνητῶν τῆς γῶρας. Διορισθεὶς ἔπαρχος Τροιζηνίας τοιαύτην ἐπεδείξατο ἱκανότητα ὀργανωτικὴν καὶ διοικητικὴν ὥστε ὁ ἀειμνηστὸς Κωλέττης, ἐπισκερθεὶς τότε τὸ Ναυτικὸν Διευθυντήριον τοῦ Πόρου καὶ θαυμάσας τὴν ὀξυνοσίαν καὶ τὴν περὶ τὸ καθήκον αὐστηράν καὶ δραστηρίαν ἐνέργειαν τοῦ νεοροῦ Ποῦλου, ἔλεγε κατόπιν εἰς τὸν συνυπουργόν του Γ. Ψύλλαν ὅτι « ὁ Ποῦλος κάμνει πράγματα τὰ ὅποια ἡμεῖς οἱ πολλοὶ ἄνδρες δὲν ἠθέλωμεν κάμει. » Διὸ ὁ ἴδιος Κωλέττης, γενόμενος μετὰ μικρὸν ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν, ἔσπευσε νὰ προαγάγῃ τὸν Ποῦλον εἰς Διευθυντὴν τοῦ Νομοῦ Μεσσηνίας. Βραδύτερον ἐγένετο Διοικητὴς Λακωνίας. Εἰς ἀμφοτέραις ταῖς θέσεσι ταύταις διεκρίθη προσενηγῶν σπουδαίαις ἐκδουλεύσεσι ὑπὲρ τῆς σαλευομένης δημοσίας τάξεως. Ἡ σύνεσις ἰδίως, ἡ μετριοπάθεια, ἡ ὀξεῖα ἀντιληψίς καὶ τὸ διοικητικὸν αὐτοῦ πνεῦμα ἐθαυμάσθησαν κατὰ τὰ δύο στασιαστικὰ κινήματα τῆς διοικήσεώς του, ἐν Μεσσηνίᾳ τῷ 1834 καὶ Λακωνίᾳ τῷ 1836, ὅποτε κατώρθωσε διὰ τῆς προσωπικῆς του καὶ μόνον ἐπιβολῆς νὰ κατευνάσῃ τὰ πνεύματα καὶ ἐπαναφέρῃ τὴν γαλήνην καὶ τὴν τάξιν. Τῷ 1837 ἐπανῆλθε καὶ αὖθις εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Μεσσηνίας, ὑπῆρέτησε δὲ μέχρι τοῦ 1842 καὶ εἰς ἄλλαις διοικητικαῖς καὶ οικονομικαῖς θέσεσι.

Ἄλλ' ὁ Παναγῆς Ποῦλος δὲν ἦτο ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐκεῖνων, οἵτινες διεγείρουσι θόρυβον περὶ τὸ ὄνομά των ἐκμεταλλεόμενοι ἑαυτοὺς καὶ τὰς περιστάσεις. Ἠδύνατο νὰ ἀνέλθῃ διὰ τῆς πολυμαθείας καὶ τῆς εὐφυΐας του καὶ τῆς προσωπικῆς του ἱκανότητος εἰς τὰς πρώτας βαθμίδας τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς κλίμακος, καθ' ἣν ἐποχὴν μάλιστα ἄλλοι ἐπιτηδεϊότεροι μὲν ἴσως ἀλλ' ὑπολειπόμενοι πολὺ αὐτοῦ, κατέκτων φήμην καὶ ἀξιώματα. Ἄλλ' ὁ Ποῦλος ἦτο μετριοφρων, πρεσβεῦων ἀκλονήτους ἀρχὰς περὶ ἠθικῆς καὶ καθήκοντος, ζῶν ἐν τῇ γαλήνῃ τῆς ἐργασίας καὶ τῇ συναισθήσει ὅτι ἐπετέλει πάσας τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ ὡς πολίτης, καὶ ὡς ἕλληγ. Διὰ τοῦτο ὅταν ἤρχισαν

νά ἐπικρατῶσιν οἱ κομματικοὶ ἀνταγωνισμοὶ καὶ νά νέμονται τὰ δημόσια οἱ ἐκάστοτε ἰσχυροὶ τῆς ἡμέρας, ὁ Ποῦλος, ξένος πρὸς τοιοῦτου εἶδους ἀναμίξεις, ἀπεχώρησε τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ὑπέικων δὲ εἰς τὰς ἐπιμόνους παροτρύνσεις τοῦ στενοῦ φίλου του ἀειμνήστου Γεωργίου Σταύρου ἐδέχθη θέσιν συμβολαιογράφου ἐν Ἀθήναις γενόμενος καὶ ὁ πρῶτος τοιοῦτος τῆς τότε συστάσεως Ἐθνικῆς Τραπεζῆς.

Τοιοῦτος ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὁ διακεκριμένος ἀνὴρ. Ἀφοῦ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος ὑπηρετήσεν ἀφιλοκερδῶς καὶ μετ' ἀληθοῦς ἀφοσιώσεως τὴν πατρίδα, εἶτα δὲ τὴν πολιτείαν καὶ τὴν κοινωνίαν, ἀπέθανεν ἐν γαλήνῃ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1870, τετιμημένος μὲ τὸ ἀργυροῦν παράσημον τοῦ Ἀγῶνος καὶ καταλιπὼν ὄνομα ἀνεπίληπτον καὶ σεβαστὸν διὰ τε τὴν ὑπέροχον μόρφωσιν, τὸν ἄδολον χαρακτῆρα καὶ τὰ ἀκραίφνη αὐτοῦ αἰσθήματα πρὸς πᾶσαν φιλάνθρωπον καὶ φιλοπάτριδα ἰδέαν.

Τρομερὰ εἰλικρίνεια μαγειρίσσης.

— Ἀκουσε, Μαρία· βλέπω ἐδῶ πῶς ὅλα τὰ ψώνια τὰ ἀγοράξεις ἀκριδὰ· σέ γελοῦν στὸ παζάρι. Καλλίτερα νά ψωνίξῃ ὁ Μάρκος ποῦ ξέρει, καὶ σὺ νά μαγειρεύῃς μόνον . . .

— Μά, κυρά, ἐγὼ σὰς τὸ εἶπα ἐξ ἀρχῆς ὅταν μ' ἐζητήσατε γιὰ μαγειρίσσα· Σὰς εἶπα πῶς ἂν ψωνίξω μονάχη μου θά μοῦ δίνετε μόνον 20 δραχμῆς τὸν μῆνα· ἂν ψωνίξῃ ἄλλος, δὲν μὲ συμφέρει ὀλιγώτερο ἀπὸ 50 . . . !